

Fanteziile

din interiorul... fanteziilor

(debutul peste timpuri)

III

Curios – dacă e să ne mai reținem asupra acestei cu adevărat fascinante deveniri scriitoricești neasemuite – cei 15 ani la care Rimbaud încerca să-și destăinuiască întâile impulsuri poetice („Nu știu ce am... ceva care urcă în mine”, și doar peste câteva rânduri (în amintita scrisoare către Banville): „Nebunească ambiție!”) fuseseră decretati/jalonați încă în secolul al XV-lea de Navoi, care constata: „Timpul primăvăraticei prosepțimi a înfloririi vieții e de la cincisprezece la patruzeci de ani, când natura de filomelă a odraslei omenеști e lesne încântată de orice roză, iar fluturașul sufletului său e în stare să se lase ademenit de orice flăcăruie – minunată vreme! Anume în acest răstimp se întâmplă o mulțime de fenomene uimitoare, astfel că apare și necesitatea de a descrie frumusețea cuiva, duiosia și afecțiunea. De obicei, aceasta se observă în poeme, pe care tinerii le scriu și le citesc”.

Așadar, între 15 și 40 de ani... Însă Rimbaud moare la 37 de ani, de o tumoare canceroasă la genunchi... Și, precum se știe, de la 18–19 ani nemaiscriind poezie, literatură... Când se stinge (la Marsilia, în 1891) Rimbaud, Lev Tolstoi scria *Învierea și Cadavrul viu*. S-ar întrezări aici vreo anumită legătură? Da, una asociativă. La vârsta de 19 ani, când genialul poet francez abandona definitiv literale, viitorul genial prozator, alias contele de Iasnaia Poleana, își planificase ca, în următorii doi ani, să învețe șase limbi, să studieze dreptul, să se inițieze în medicina practică, să facă istorie, geografie, statistică, matematică, pictură, să scrie o disertație, să se inițieze temeinic în științele agricole (era moșier, nu?). Ce mai! Un atare program nu ține decât de inocenta megalomanie a naivei juneți, fiind insuflat de entuziasm ori, cum spunea Rimbaud, de o „Nebunească ambiție!” și de necunoașterea capacităților reale de care dispune nu

că un om de rând, ci chiar un geniu. O viață întreagă abia de-ar ajunge pentru realizarea unui atare proiect, pe când doi ani, iubite Lev Nikolaevici...

Dar, ca să mai nuanțăm totuși în tentativele de a determina vârsta optimă de afirmare a unui talent veritabil, pe care Navoi o vedea între 15 și 40 de ani, e de constatat că părerile se împart. Acum trei secole, Jean-Baptist Dubos reducea considerabil răstimpul, determinându-l, fie numai pentru poeți, până la 25 de ani. Iar Schiller ar mai fi scăzut și din acest sfert de veac, dacă ne gândim că unul dintre protagoniștii operei sale, Don Carlos, se plânge că: „Iată-mă la douăzeci de ani, însă n-am făcut nimic pentru nemurire”. Oricum, cam până la 20–25 de ani se formează, se maturizează ca autori de excepție Cantemir (când încheie *Divanul* are 24 de ani), Byron, Eminescu, Baudelaire, Lermontov, Poe, Ibsen, dâșii fiind, precum ar spune Eliade, tineri cu multe trepte deasupra camarazilor de meserie.

Din alt punct de apreciere, înțelegerea de care a beneficiat adolescentul Arthur Rimbaud din partea lui Theodore de Banville și, mai ales, a lui Paul Demeny, precum și efervescența cu care postadolescentul Lev Tolstoi își schițează un amplu scenariu (o întreagă dramaturgie!) de inițiere științifică și culturală se propune ca de la sine drept abordarea unei teme coaxiale ce ar viza relațiile dintre un posibil magistru (îndrumător) și ucenic sfielnic care se interoghează, nesigur și aproape dezolat, asupra propriilor posibilități. Subiect vechi de când literatura în lume, ce mai... Un prim exemplu atestat prin mărturii vine încă de la Ovidiu, tatăl căruia încerca în fel și chip să-l îndepărteze de scrierea versurilor, pentru a-l convinge să abandoneze o atare îndeletnicire „deocheată”, nu întotdeauna limitându-se doar la forța cuvântului, ci mai utilizând și palma, centura... Astfel că, atunci

când anticul copleș era pedepsit pentru comiterea poeziei, fângăduia în... poezie să nu mai ticluască... poezie! De unde reiese că, peste secole, avusese dreptate Dubos, concluzionând: „Educația, care nu poate da nici talent, nici înclinații copiilor care nu le au, nu poate nici să-i lipsească de acest talent, nici să-i despoaie de aceste înclinații pe copiii ce au venit cu ele pe lume”.

Asupra reflecțiilor acestui autor francez despre tinerețea scriitorilor e cazul să mai îngăduim, fie și din motivul contradicțiilor pe care le conțin. Să zicem, Jean-Baptist Dubos (în *Réflexions critiques sur la poésie et sur la peinture*, 1719) susținea următoarele: „Cât despre poeți, principiile artei lor sunt atât de lesne de priceput și de urmat, încât nici măcar nu au nevoie de un dascăl care să le arate cum să învețe. Cine s-a născut cu talent poate învăța singur în două luni toate regulile poeziei franceze... De aceea nu se pune niciun preț pe norocul ce l-au avut unii de a-i îndruma în poezie pe niște elevi a căror faimă a răsunat de-a lungul veacurilor. Nu se pomenește niciodată despre dascălul în poezie al lui Vergiliu, nici despre cel al lui Horațiu. Nu știm cine sunt cei care i-au învățat pe Molière și Corneille”. Numai că sentențiosul autor, neînțeles, la prima vedere, se cam contrazice, în altă parte spunându-și: „Aș vrea să existe documente din care să aflăm întocmai cât de mult s-a înflăcărat Vergiliu și cât de mult și-a îmbogățit imaginația când a citit *Iliada* pentru prima oară”, înflăcărare nefiind decât un alt fel de a numi și constantul imbold spre autoinstruire, dar și supravegherea „implicită” din partea orbului Homer a tăbliilor de ceară pe care își caligrafia dintâile versuri Vergiliu, prin care, precoce, își obținea, cum s-ar spune, investitura în tagma neamului irascibil al marilor bărbați – cel al poezilor. Era aici (acolo, în Antichitate!) momentul în care se putea ușor transforma dictonul *Et homo factus est!* în *Et scriptoris factus est!*, Vergiliu trecând deja din ipostaza-i de persoană în cea de personalitate. Bineînțeles, și în cazul autorului *Eneidei* fusese valabil acel *se construire soi-même* francez sau *self-made-man* englez relativ recente, pentru că noi, cei din toate timpurile, suntem nu numai opera naturii noastre, în starea ei ereditară, ci și creația voinței de a ști ce, cât și cum a fost până la noi, lucruri aflate prin cercetarea chintesențelor intens și dens grăitoare ale cărților de căpetenie ale civilizațiilor umane, printre ele fiind, obligatoriu, dicționarele și enciclopediile, irezistibilul *vagabondaj de bibliotecă*. Poate că, nedeplin conștienți de aceasta, unii tineri sunt nietzscheeni în ideea că omul, în devenire, se poate modela în baza voinței sale (de-a acumula experiențe, de-a studia, de-a medita etc.), că nu e un dat al destinului – acesta se poate forma, orienta, într-o impetuoasă afirmare în pofida impedimentelor și greutăților inerente. Dar, în general, viitorii mari artiști au beneficiat de susținerea, de ajutorul, direct sau implicit, al vreunui dascăl în meseriile artelor, în cazul nostru – în cea a literatu-

Nu vreau să mă trezesc, Olga Orihovskaia

rii. În privința unui atare îndrumător pe care ar vrea să-l urmeze, de la care ar avea de învățat și pe care un debutant ar intui că i-ar fi anume el, unicul, Th. de Banville spunea: „Închideți-i pe toți ceilalți și citiți-l doar pe acesta. Citiți-l fără încetare, fără zăbavă, fără odihnă, așa cum un luteran citește *Biblia* sau cum un englez cultivat recitește pe Shakespeare și, credeți-mă, această frecventare obstinată a unui maestru vă va folosi mai mult decât toate învățămintele posibile”. Eu unul nu exclud și un atare atașament de „monolector”, însă sunt absolut convins că și o diversitate cât mai mare de frecventare a cât mai multor măștri din diverse epoci îl poate ajuta pe neofit să se găsească pe sine, să-și reveleze fațetele originalității, să-și pună în lumină trăsăturile personalizatoare ale talentului. Pentru că, mă gândesc, chiar și englezul, dacă e cultivat, nu-l citește doar pe Shakespeare, iar luteranii, drept urmași ai lui Martin Luther, nu puteau să citească doar *Biblia*, fără a fi atrași de alte cărți, în special de cele de filozofie, știință atât de caracteristică germanilor. Iar dacă tânărul are norocul să fie dotat, *in nuce*, cu perspectiva de a ajunge un celebru poet, să nu ezite a citi oricât de mult, din teama de a nu fi marcat prea de tot de vreun posibil, unic sau... plural maestru, pentru ca ulterior să fie acuzat de epigonism. Deoarece un atare pericol există și se subînțelege și din considerațiile lui Paul Souchon despre Valéry, pe care îl consideră „giuvaiergiul prinților” și a cărui poezie – atenție, tinere! – „va rămâne ca un frumos pericol atrăgător și adesea fatal”. Iar după opinia lui Havelock Ellis: „Marele poet poate să învețe să scrie numai de la el însuși, așa cum un copil învață să meargă. Legile logicii și ale gândirii nu sunt diferite de cele ale mișcării fizice. Există ezitări, rătăcirii, mai înainte ca cel ce învață să dobândească o perfectă stăpânire a aceluia ritm divin în care el își afirmă supremul privilegiu uman. Dar procesul acestei învățări constă, în ultimă analiză, în propria lui structură și funcțiune, nu în exemplul altora; căci stilul care se întemeiază pe un model este tocmai negarea stilului”.

